

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

з теми **«СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ
ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Виконала:
студентка II курсу, групи DOB1-M17,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Павлішена Дар'я Олександрівна

Керівник
Каньоса Н. Г., кандидат
психологічних наук, доцент

Рецензент Бахмат Н. В., доктор
педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2018 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	9
1.1 <i>Адаптація як психолого-педагогічна та соціальна проблема</i>	<i>9</i>
1.2 <i>Особливості соціальної адаптації дітей дошкільного віку.....</i>	<i>19</i>
1.3 <i>Гра як засіб соціальної адаптації дітей дошкільного віку</i>	<i>28</i>
<i>Висновки до першого розділу.....</i>	<i>38</i>
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	41
2.1 <i>Стан розв'язання проблеми соціальної адаптації дошкільників у сучасній практиці суспільного й родинного виховання.....</i>	<i>41</i>
2.2 <i>Соціально–педагогічна технологія адаптації дітей до умов закладу дошкільної освіти</i>	<i>56</i>
2.3 <i>Порівняльний аналіз результатів експериментальної роботи</i>	<i>75</i>
<i>Висновки до другого розділу</i>	<i>85</i>
ВИСНОВКИ	88
Додаток А. <i>Анкета для вихователів</i>	<i>98</i>
Додаток Б. <i>Анкета для батьків.....</i>	<i>99</i>
Додаток В. <i>Питання до бесіди з дітьми для визначення мотиваційної готовності до відвідування дитячого садка</i>	<i>100</i>
Додаток Г. <i>Програма семінару-практикуму на допомогу педагогічним працівникам в період адаптації старших дошкільників до умов дитячого садка</i>	<i>101</i>

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВР – високий рівень

ЕГ – експериментальна група

ЗДО – заклад дошкільної освіти

КГ – контрольна група

НР – низький рівень

СПТ – соціально-педагогічна технологія

СР – середній рівень

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток сучасної дошкільної освіти є складовою загальної концепції розвитку українського суспільства, що відображено в Конституції України, державних програмах «Освіта» (Україна XXI століття), «Діти України», концепції «Сім'я і родинне виховання», Законі України «Про дошкільну освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні. Модернізація системи освіти, зміна освітянської парадигми, масштабність та гострота соціальних, економічних, культурних проблем потребують піднесення пріоритету суспільного дошкільного виховання, формування в суспільстві розуміння ранніх етапів життя людини як найвідповідальнішого періоду становлення особистості. Нова соціокультурна ситуація і вимоги суспільства до особистості доводять, що сучасне покоління дітей поступово зіткнеться з необхідністю оволодіти наукою виживання на основі розвитку соціально-психологічних засобів пристосування до різноманітних, в тому числі й екстремальних ситуацій. Отже, діти мають практикуватися у входженні до соціального середовища, розвивати в собі мобільність, гнучкість поведінки, адаптивні механізми (І.Д. Бех, І.П. Печенко та ін.).

Пріоритетну роль у забезпеченні адаптації дитини до нових соціальних умов відіграють родина та заклад дошкільної освіти. Наукові дослідження свідчать: родина є первинною та неодмінною передумовою формування здорової, емоційно стабільної, життєздатної, творчо зорієнтованої особистості. Саме у колі сім'ї виникають перші соціальні зв'язки малюка; в родині він активно сприймає та засвоює життєві взірці, суспільні норми, звички та традиції того суспільного прошарку, до якого належить його родина; залучається до діяльності (Т.Ф. Алексеєнко, М.Г. Боришевський, О.М. Докукіна, В.К. Котирло, Л.Ф. Островська, В.Г. Постовий, С.П. Тищенко та ін.).

Обґрунтування вибору гри як засобу соціальної адаптації забезпечується розумінням гри, по-перше: як провідного виду діяльності дітей дошкільного

віку (О.М. Леонт'єв); по-друге: як ефективного розвивального середовища (С.Л. Рубінштейн); по-третє: як способу включення дитини в соціальні відносини (Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін, О.П. Усова).

Об'єкт дослідження: процес соціальної адаптації дітей в умовах закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження: ігрові засоби оптимізації процесу соціальної адаптації дітей старшого дошкільного віку до закладу дошкільної освіти.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність соціально-педагогічної технології оптимізації адаптаційного процесу дошкільників.

Гіпотеза дослідження: процес соціальної адаптації старших дошкільників оптимізується за умов: використання гри як провідного засобу адаптації; утвердження позитивної мотивації та емоційно позитивного ставлення дітей до відвідування закладу дошкільної освіти; підвищення рівня компетентності педагогів і батьків у розв'язанні проблеми адаптації.

Відповідно до мети й гіпотези дослідження визначено такі **завдання:**

- визначити стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та виховній практиці;
- з'ясувати особливості впливу засобів ігрової діяльності на соціальну адаптацію дошкільників;
- дослідити процес соціальної адаптації дітей в умовах закладу дошкільної освіти шляхом використання засобів ігрових технологій.

Теоретико-методологічною основою дослідження є положення психолого-педагогічної науки про соціальну сутність виховання (О.Г. Асмолов, І.Д. Бех, Л.С. Виготський та ін.); положення та концепції, в яких розкрито закономірності та особливості розвитку особистості в дошкільному віці (Л.І. Божович, О.В. Запорожець, Д.Б. Ельконін, О.Л. Кононко, В.К. Котирло та ін.); положення про адаптацію, її види та рівні (П.К. Анохін, Н.Д. Ватутіна, В.І. Войтко, В.Г. Слюсаренко та ін.); положення про виховний вплив сім'ї (М.Й. Боришевський, В.Г. Постовий, В.О. Сухомлинський та ін.); теорія гри

(Л.В. Артемова, Л.В. Виготський, Д.Б. Ельконін, О.М. Леонтьєв, О.П. Усова, К.Й. Щербакова та ін.), положення про особистісно орієнтований та діяльнісний підходи до формування особистості дитини (І.Д. Бех, А.М. Богущ, З.П. Плохій, О.В. Сухомлинська та ін.), положення законодавчих документів про дошкільну освіту, зокрема закону України «Про дошкільну освіту», Національної доктрини розвитку освіти в Україні у XXI столітті, Базового компонента дошкільної освіти в Україні.

Для розв'язання поставлених завдань було використано комплекс **методів дослідження**. Серед теоретичних методів – аналіз, порівняння, класифікація та узагальнення наукових джерел з філософії, психології, педагогіки, соціології, які дали змогу виділити теоретичні підходи до досліджуваної проблеми, допомогли сформулювати поняттєво-категоріальний апарат дослідження та визначити основні науково-теоретичні положення. Емпіричні – бесіди, анкетування, опитування, педагогічне спостереження, аналіз змісту педагогічної документації, проєктивні методи, які дозволили виявити критерії, рівні сформованості соціальної адаптації дітей старшого дошкільного віку, специфічні особливості та чинники, що впливають на її оптимізацію; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний етапи) для виявлення ефективності впливу ігрової діяльності на соціальну адаптацію старших дошкільників; статистична обробка результатів дослідження для підтвердження гіпотези дослідження.

Наукова новизна дослідження: на рівні магістерської роботи обґрунтовано ігрову діяльність як провідний засіб соціальної адаптації дітей дошкільного віку; конкретизовано сутність соціальної адаптації дітей старшого дошкільного віку до закладу дошкільної освіти; розширено можливості адаптаційно-розвивальної роботи дошкільного закладу із забезпечення гармонійної адаптації.

Практичне значення дослідження полягає у розробці та впровадженні соціально-педагогічної технології адаптації дітей старшого дошкільного віку; розробці комплексу ігор, тренінгів для дошкільників, вихователів та батьків,

спрямованих на адаптацію дітей; Матеріали дипломної роботи можуть бути використані у практичній діяльності педагогічних працівників ЗДО; викладачами закладів вищої освіти під час викладання навчальних дисциплін напряму підготовки 012 Дошкільна педагогіка; під час проходження студентської педагогічної практики в ЗДО.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані в умовах практичної педагогічної роботи. Крім того, апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалося шляхом публікацій та доповідей на: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії педагога з дитиною» (м. Кам'янець-Подільський, 19–20.10.2017 р.) «Соціальна адаптація старших дошкільників засобами ігрової діяльності»; третій науково-практичній інтернет-конференції молодих науковців та студентів «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» (м. Івано-Франківськ, 29–30.11.2017 р.) «Гра як засіб соціальної адаптації дитини до умов дитячого садка»; II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (м. Кам'янець-Подільський, 28.03.2018 р.) «Розвиток мовлення в процесі соціальної адаптації дітей старшого дошкільного віку»; науково-практичному семінарі «Перспективи розвитку дошкільної та початкової освіти» (м. Кам'янець-Подільський, 23.02.2018 р.) «Ігрові технології як засіб формування соціальної компетентності старших дошкільників»; звітній студентській конференції 2017-2018 н.р. (м. Кам'янець-Подільський, 7-8.03.2018р.) «Гра як засіб соціальної адаптації дитини до умов дитячого садка»; I Регіональній науково-практичній конференції «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості» (у рамках I регіонального музичного конкурсу «MusikUniFest») (м. Кам'янець-Подільський, 23-24.03.2018 р.) «Особливості соціальної адаптації дітей дошкільного віку»; IV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» (м. Кам'янець-Подільський, 17-18.04.2018 р.) «Ігрові технології як засіб формування соціальної компетентності майбутніх першокласників»; міжвузівській науково-

практичній конференції «Особливості використання навчально-виховних технологій в освітньому процесі» (м. Хмельницький, 4.04.2018 р.) «Підвищення ефективності навчально-виховного процесу шляхом упровадження інноваційних освітніх технологій»; II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Від творчого педагога до творчої дитини : гармонія партнерської взаємодії педагога з дитиною» (м. Кам'янець-Подільський 22-23.10.2018 р.) «Інноваційні педагогічні методики формування соціальної спрямованості в сучасній дошкільній освіті»; інтернет-конференції «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 25.10.2018 р.) «Ігрова діяльність майбутнього першокласника»; на засіданнях кафедри теорії та методик дошкільної освіти та студентського наукового гуртка «Проблеми виховання у сучасному дошкільлі» Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Результати дослідження впроваджені у освітній процес ЗДО № 1 «Барвінок» та школи раннього розвитку «Гармонія» м. Кам'янця-Подільського.

Публікації. Основні положення дослідження висвітлені у статтях:

– Розвиток пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових технологій : зб. мат. IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» // Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної освіти. Київ : Міленіум, 2018. 193-196;

– Інноваційні педагогічні методики формування соціальної спрямованості в сучасній дошкільній освіті : зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. «Від творчого педагога до творчої дитини : гармонія партнерської взаємодії педагога з дитиною» // Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної освіти, управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради. Київ : Міленіум, 2018. С. 257-258.

Структура роботи: дипломна робота магістра складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

За допомогою здійсненого дослідження «Соціальна адаптація старших дошкільників засобами ігрової діяльності» стало можливим отримати об'єктивну характеристику процесу соціальної адаптації, підтвердити правомірність висунутої гіпотези та ефективність розробленої соціально-педагогічної технології адаптації старших дошкільників.

Теоретико-експериментальне дослідження проблеми соціальної адаптації дозволило узагальнити найважливіші його результати та сформулювати такі висновки.

1. Дошкільна педагогіка визначає старший дошкільний період як кінцевий етап початкової ланки соціалізації особистості на рівні закладу дошкільної освіти, тому психолого-педагогічної допомоги потребують саме ті діти, які почали відвідувати дитячий садок у цьому віці та при зіткненні з новими соціальним умовами, вимогами зазнають певних адаптаційних труднощів.

2. Процес адаптації є комплексним утворенням соціального буття особистості, універсальною властивістю людини, що забезпечує засвоєння нею соціальних стандартів поведінки, ціннісних орієнтацій, гармонізацію взаємозв'язків із соціальним оточенням.

3. У дослідженні конкретизовано сутність соціальної адаптації старших дошкільників як процесу активного пристосування до мінливих умов життєдіяльності за допомогою різноманітних засобів з пріоритетною позицією задоволення потреби в ігровій діяльності, як інтегрального показника здатності дитини виконувати соціальні функції та ролі у групі.

4. Соціально-педагогічними особливостями адаптації старших дошкільників визначено: розуміння нового періоду свого життя, знання про сутність перебування в дошкільному закладі, усвідомлення нової ролі «Я-дошкільник», потреба у взаємодії, спілкуванні, розуміння емоцій як своїх, так інших людей; вміння орієнтуватися й адекватно поводитися в новій соціальній

ситуації, відповідно реагувати на емоційні прояви оточення, дотримуватися прийнятних форм спілкування, включатися в різні види діяльності.

5. Розроблено критерії соціальної адаптації старших дошкільників: емоційний стан та емоційне ставлення до відвідування дошкільного закладу, мотиваційна готовність, активність в ігровій діяльності. З'ясовано їх показники, що уможливило виявлення рівнів соціальної адаптації дітей. У перебігу дослідження визначено високий, середній та низький рівні соціальної адаптації.

6. Виявлено, що забезпечення унормованого процесу соціальної адаптації старших дошкільників пов'язано з осучасненням змісту, пошуком інтерактивних засобів підвищення адаптаційно-розвивальної ефективності освітньо-виховного процесу, оптимізації процесу керування пристосуванням дитини до закладу дошкільної освіти.

7. Встановлено, що заклади дошкільної освіти не забезпечені спеціальними програмами, методичними рекомендаціями, в яких би враховувалася специфіка роботи зі старшими дошкільниками в адаптаційний період, що призводить до епізодичної, недостатньо ефективної педагогічної роботи. Практично мінімізовано роботу з батьками та методичну роботу з підвищення професійної кваліфікації педагогічного колективу з даної проблематики.

8. Визначено, що соціальна адаптація дітей досягається за умови комплексного підходу до забезпечення зазначеного процесу, який включає освітньо-виховну діяльність з оптимізації адаптаційного процесу дітей, організаційно-методичну роботу з педагогічним колективом, ефективно організоване співробітництво закладу дошкільної освіти з родиною.

9. Встановлено, що ефективним засобом соціальної адаптації є використання адаптаційно-розвивального потенціалу різних видів ігрової діяльності: сюжетно-рольових, театралізованих, рухливих ігор, ігрових вправ та етюдів. Особливості впливу гри на процес адаптації пов'язані як із сензитивними можливостями дітей даного віку для засвоєння суспільних норм, форм поведінки, розвитку адаптаційних механізмів, уміння адекватно сприймати навколишню дійсність, так і з соціальною сутністю гри, визнанням її

«школою соціального становлення особистості». Результати формувального експерименту показали, що соціально-педагогічний тренінг є оптимальною формою організації адаптаційно-розвивальної роботи засобами гри в умовах короткотривалого процесу пристосування до дитячого садка.

10. Обґрунтовано й експериментально апробовано соціально-педагогічну технологію соціальної адаптації до закладу дошкільної освіти засобами ігрової діяльності. Дана технологія є розгорнутим функціональним процесом, який дає можливість ефективно задіяти провідні сфери розвитку дитини: емоційну, мотиваційну, пізнавальну, поведінкову; отримати позитивний адаптаційний ефект. Впроваджені ігри в систему роботи з адаптаційними групами укріпили бажання дітей відвідувати дитячий садок, позитивно ставитися до його відвідування, підвищили особистісну активність вихованців, стабілізували якісні зміни в ігровій діяльності. Навички ігрової та соціальної комунікації, активного ставлення до засвоєння нових норм, вимог та умов життя, позитивне емоційне реагування на соціальні зміни, збагачення ігрового та соціального досвіду забезпечили утвердження дитини в соціальній ролі «Я-дошкільник», адаптацію до закладу дошкільної освіти.

11. Здобуті дані про позитивний вплив ігрової діяльності на соціальну адаптацію дітей-дошкільників підтверджені позитивною динамікою збільшення кількості адаптованих вихованців. Результатом впровадження соціально-педагогічної технології є: позитивне емоційне ставлення до відвідування дошкільного закладу, стійкий інтерес до перебування в дитячому садку та активізація ігрової діяльності, поліпшення психологічного клімату в групах, фізичного самопочуття та гармонізація відносин між дітьми, а також зменшення тривожності, негативних емоцій, агресивно-захисних реакцій, усамітнення вихованців.

Отже, результати дослідження дають підстави стверджувати правильність визначеної гіпотези та ефективність розробленої соціально-педагогічної технології забезпечення адаптації дітей до ЗДО засобами ігрової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксарина Н. М. Адаптация детей при поступлении в дошкольное учреждение. Москва : Просвещение, 2003. 83с.
2. Амонашвили Ш. А. Воспитательная и образовательная функции оценки учения школьников. URL: <https://hum.edu-lib.com/szbrannoe/amonashvili-sh-a-vospitatelnaya-i-obrazovatel'naya-funktsiya-otsenki-ucheniya-shkolnikov-onlayn> (дата звернення: 12.04.2018).
3. Артемова Л. В. Вчитися, граючись. URL: [http://www.e-catalog.name/x/x/x?LNG=&C21COM=S&I21DBN=MGU&P21DBN=MGU&S21FMT=briefwebr&S21ALL=\(%3C.%3EA%3D%D0%90%D1%80%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0,%20%D0%9B.%20%D0%92.\\$%3C.%3E\)&Z21ID=&S21SRW=dz&S21SRD=&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20](http://www.e-catalog.name/x/x/x?LNG=&C21COM=S&I21DBN=MGU&P21DBN=MGU&S21FMT=briefwebr&S21ALL=(%3C.%3EA%3D%D0%90%D1%80%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0,%20%D0%9B.%20%D0%92.$%3C.%3E)&Z21ID=&S21SRW=dz&S21SRD=&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20) (дата звернення: 12.09.2018).
4. Базовий компонент дошкільної освіти України : Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
5. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 2008. 204с.
6. Блонский П. П. Избранные педагогические и психологические произведения : в 2-х т. / под ред. А.В. Петровского. Москва : Педагогика, 1979. Т. 1. 304 с.; Т. 2. 400с.
7. Богуш А.М., Поскаль О.О. Шляхи наступності та перспективності в роботі дошкільних закладів та початкової школи // Система неперервної освіти : здобутки, пошуки, проблеми : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. У 6 кн. Чернівці, 2006. К.3. С.3-5.
8. Боделан О.Р. Психологічне забезпечення адаптації дітей шестирічного віку до

- навчальної діяльності : дис. ... канд. психол. наук. 19.00.07 / Південноукраїнський державний педагогічний ун-т ім. К.Д. Ушинського. 2002. 202с.
9. Быструшкин С.К. Формирование адаптивных возможностей ребенка. Монография. – Новосибирск: Изд-во НГПУ, 2001. – 172с.
 10. Ватутина Н.Д. Ребенок поступает в детский сад : пособие для воспитателей детского сада / под ред. Л.И. Каплан. Москва : Просвещение, 1983. 80с.
 11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ : Ірпінь, 2012. 1440с.
 12. Вовчик-Блакитна О.О. Індивідуальні особливості емоційного розвитку дитини : стратегії педагогічного супроводу // Практична психологія та соціальна робота. 2006. №4. С.1-3.
 13. Выготский Л. С. Собрание сочинений : в 6-ти т. Т. 2. Москва : Педагогика, 2002. 504с.
 14. Выготский. Л.С. Игра и её роль в психическом развитии ребёнка // Вопросы психологии. 1966. № 6. С.62-77.
 15. Гаспарова Е.М. Отображение социальных отношений в игре // Дошкольное воспитание. 2011. №8. С.35-38.
 16. Георгиевский А.Б. Эволюция адаптации (историко-методологическое исследование) / отв. ред. К.В. Манойленко. Ленинград : Наука, 1989. 187с.
 17. Гірник А.М., Шпалерчук І.Н. Тренінг комунікативних умінь // Практична психологія та соціальна робота. 2010. №1. С. 21-24; №2. С. 11-16.
 18. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 2007. 374с.
 19. Гурковська Т. Вперше до дитсадка // Дошкільне виховання. 2012. №11-12. С.8-10.
 20. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). Київ : Райдуга, 1994. 62с.
 21. Дзюбка Л.В. Модулюючий тренінг як засіб профілактики ранньої шкільної дезадаптації // Початкова школа. 2009. №1. С.54-59.
 22. Дитина у сучасному соціопросторі : навч. посібн. / Т.О. Піроженко,

- С.О. Ладивір, К.В. Карасьова та ін.; за ред. Т.О. Піроженко. Київ, Кіровоград : Імтек-ЛТД, 2014. 272 с.
23. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
24. Закон України «Про дошкільну освіту». Київ, 2010. 32с.
25. Запорожец А.В. Избранные психологические труды. В 2-х т. / под. ред. В.В. Давыдова, В.П. Зинченко. URL: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/Z/ZAPOROJEC_Aleksandr_Vladimirovich/_Zaporojec_A.V..html (дата звернення: 21.04.2018).
26. Захарова Н.М. Ігрові техніки на допомогу в адаптації // Палітра педагога. 2004. № 4. С.11-13.
27. Захарова Н.М. Адаптація дітей до дитячого садка // Дошкільне виховання. 2006. №4. С.8-11.
28. Игра и развитие личности дошкольника : сб. науч. тр. / НИИ дошкольного воспитания. Москва. 2000. 152с.
29. Игры и игровые упражнения с детьми шестилетнего возраста / под.ред. Е.И. Коваленко. Київ : Радянська школа, 1987. 144с.
30. Колесов Д.В. Адаптация организма подростков к учебной нагрузке. Москва : Педагогика, 2007. 149с.
31. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Науково-методичний посібник / наук. ред. О.Л. Кононко. Київ : Ред.журналу «Дошкільне виховання», 2003. 243с.
32. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Системний підхід). Київ : Стилос, 2011. 336с.
33. Кононко О.Л. Простір «Я» : реальність та життєва проблема // Дошкільне виховання. 2001. №4. С.3-7.
34. Концепція дошкільного виховання в Україні. Київ : Освіта, 1993. 16с.
35. Котик Т.М. Українська дошкільна лінгводидактика : історія, здобутки, перспективи. Одеса : СВД М.П. Черкасов, 2014. 296с.
36. Краткий социологический словарь. Москва : Наука, 2007. 165с.

37. Кудикіна Н.В. Теоретичні засади педагогічного керівництва ігровою діяльністю молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / інститут педагогіки АПН України. Київ, 2004. 415с.
38. Кудикіна Н.В. Внесок вітчизняних психологів у формування педагогічної теорії ігрової діяльності дітей // Практична психологія та соціальна робота. 2005. №1. С.7-9.
39. Кузьменко В. Адаптація // Дошкільне виховання. 2005. №8. С.18-19.
40. Курінна С.М. Особливості соціалізації дітей 6-7 років в різних умовах життєдіяльності : дис. канд. пед. наук : 13.00.05 / Слов'янський держ. педагогічний ун-т. Словянськ, 2004. 246с.
41. Ладивір С.О. Педпроцес потребує радикальних змін // Дошкільне виховання. 2006. №11. С.7-9.
42. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения : в 2-х т. / под. ред. В.В. Давыдова, А.А. Леонтьева. URL: <http://yanko.lib.ru/books/psycho/leontyev-psychoLOGY.htm> (дата звернення: 15.03.2018).
43. Лингард И. О рефлексорном характере психологической деятельности. Москва : Педагогика, 1965. 176с.
44. Лэндрет Г.Л. Игровая терапия : искусство отношений. Москва : Международная педагогическая академия, 2014. 338с.
45. Макарова Л.Л. Проблемна ситуація та гра як психологічні детермінанти розвитку пам'яті і мислення молодших школярів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Націон. пед. університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2001. 236с.
46. Максимова Н.Ю. Воспитательная работа с социально-дезадаптированными школьниками : метод. реком. Киев : Институт психологии АПН Украины, 2007. 135с.
47. Науменко Т.І. У дитячій садок прийшли новенькі (Соціальна адаптація дітей молодшого дошкільного віку). Запоріжжя : ЛПКС. Лто, 2012. 72с.
48. Національна доктрина розвитку освіти URL: https://pidruchniki.com/15970122/pedagogika/natsionalna_doktrina_rozvitku_osviti_

- vityag (дата звернення: 5.03.2018).
49. Новикова Е.В. Особенности общения и проявления школьной дезадаптации у младших школьников и подростков // Общение и формирование личности. Москва : Педагогика, 2007. С. 58-65.
50. Оржеховська В.М. Використання ігрових технологій для профілактики і корекції девіантної поведінки школярів // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. Київ-Житомир : ЖДУ, 2014. Кн. II. С.202-206
51. Осипова А.А. Общая психокоррекция : учебн. пособ. URL: http://pedlib.ru/Books/2/0171/2_0171-1.shtml (дата звернення: 22.09.2018).
52. Особенности психического развития детей 6-7 летнего возраста / под ред. Д.Б.Элькониной, А.П. Венгера. URL: http://www.studmed.ru/elkonin-daniil-venger-al-red-osobennosti-psihicheskogo-razvitiya-detey-6-7-letnego-vozrasta_b068caaca3d.html (дата звернення: 20.05.2018).
53. Плохий З.П. Актуальні проблеми дошкільного виховання // Дошкільне виховання. 2004. №8. С.2-4.
54. Поніманська Т.І. Моральне виховання дошкільників : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2003. 110с.
55. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.
56. Поліщук В.М. Психологічні особливості дітей перехідного періоду від дошкільного до молодшого шкільного віку : дис. ... канд. психол. наук : 10.00.07. Київ, 1995. 185с.
57. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч.2. Від трьох до шести (семи) років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.] ; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. 452 с.
58. Прутченков А.С. Социально-психологический тренинг в школе. Москва : ЭКСМО. Пресс, 2010. 640с.

59. Психологічний словник. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/8prishak_osnovy_psiholog_pedagogiki/slov.htm (дата звернення: 10.08.2018).
60. Русова С.Ф. Дошкільне виховання. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0005011> (дата звернення: 15.03.2018).
61. Самоукина Н.В. Игры в которые играют URL: <http://dl5014.l0adgid-bsd.site/?page=lending&aid=168&mark=100&menu=1&trans=1&size=no&dt=1&key=%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%83%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D0%B0+%D0%B8%D0%B3%D1%80%D1%8B+%D0%B2+%D0%BA%D0%BE%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%8B%D0%B5+%D0%B8%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%8E%D1%82> 182 (дата звернення: 12.04.2018).
62. Селье Г. Очерки об адаптационном синдроме URL: <https://mdmcentrum.ru/mdm-therapy-papka/ocherki-ob-adaptaczionnom-sindrome.-g.-sele> (дата звернення: 15.04.2018).
63. Социальная адаптация детей в дошкольных учреждениях / под ред. Р.В. Тонковой-Ямпольской, Е. Шмидт-Кольмер, А. Атанасовой-Вуковой. Москва : Медицина, 1980. 231с.
64. Соціальна педагогіка і адаптивність особистості / під ред. В.Г. Слюсаренко. Суми : Мрія, 1994. – 548с.
65. Соціальна педагогіка : підручник / за ред.проф. А.Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 256с.
66. Теорія та методика співпраці дитячих навчальних закладів з родинами : навч.-метод. посіб. / уклад. Н. Г. Каньоса. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2015. 116 с.
67. Теорія та технології розвитку дитячої художньої творчості : навчально-методичний посібник / укладач Н. Г. Каньоса. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2015. 188 с.
68. Удовенко М.В. Психологическая игра как способ адаптации младших школьников к обучению в основной школе // Практична психологія та соціальна робота. 2005. №3. С.11-18.

69. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения: В 6-ти т. URL: http://elib.gnpbu.ru/text/ushinskiy_sobranie-sochineniy_t1_1948/fs,1/ (дата звернення: 10.06.2018).
70. Социально-психологическая адаптация личности : методические указания. URL: <http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/330/71330/48705> (дата звернення: 12.08.2018).
71. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленькая, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька та інші; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.
72. Формування інноваційного простору дошкільної освіти : наук.-метод. посіб. / упоряд. Н.В. Любченко, О.А. Прокопенко, А.С.Виноградова; за ред. Є.Р. Чернишової. Київ : Ун-т менедж. освіт НАПН України. 2012. Ч. 1. 112 с.
73. Фурман А.В. Методика визначення особистісної адаптованості вчителів і учнів // Освіта і управління. Київ, 2008. С.105-125.
74. Школьная И.А. Педагогические условия активизации игровой деятельности детей старшего дошкольного возраста : дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01. URL: <http://www.dissercat.com/content/pedagogicheskie-usloviya-osvoeniya-samostoyatelnykh-form-igry-s-pravilami-detmi-starshego-do> (дата звернення: 5.06.2018).
75. Эльконин Д.Б. Психология игры. URL: https://bookap.info/book/elkonin_psihologiya_igry/ (дата звернення: 15.07.2018).
76. Юзвак Ж.М. Трудности адаптации детей раннего возраста к дошкольному учреждению и пути их предупреждения: Дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.07. 194.44.28.246/cgi-bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?LNG...2... (дата звернення: 10.05.2018).
77. Гросс К. Психология гри. URL: https://stud.com.ua/53581/psihologiya/igrova_diyalnist (дата звернення: 11.06.2018).